

Micromégas i altres breviaris

Els tres llibres que Publicacions de la Universitat de València ha editat, amb acurada pulcritud, dins la col·lecció «Breviaris» coincideixen en ser, malgrat les òbvies diferències d'època i estil, magnífics exemples d'una combativa literatura d'idees. En la *Brevíssima relació de la destrucció de les Índies*, cronològicament la primera d'aquestes obres, el frare dominic Bartolomé de Las Casas (1474-1566) denuncia amb detall notarial la crueltat de la conquesta espanyola del Nou Món. Per la seva banda, Voltaire (1694-1778), la figura més emblemàtica de la Il·lustració francesa, fa de Micromégas un irònic al·legat en defensa de la raó. I, finalment, Thomas De Quincey (1785-1859), escriptor transgressor i addicte a l'opi, desplega a *L'assassinat entès com una de les belles arts* els seus àgils recursos narratius per, a través de la grotesca defensa de l'assassinat, qüestionar el món burgès del seu temps. En tots tres casos, els autors parteixen d'una posició marginal en la seva època, però, potser per això i malgrat el pas del temps, quan els llegim, apreciem la modernitat de la seva aportació i ens sentim propers al seu raonament.

La *Brevíssima relació de la destrucció de les Índies*, obra publicada a Sevilla l'any 1552, compendia els millors esforços del jusnaturalisme renaixentista en defensa dels més febles. Las Casas apel·la a «la innata i natural virtut del rei» en la seva encesa defensa de la dignitat humana i rebutja amb convicció la noció que els indis del Nou Món eren poc més que bèsties i, per tant, esclaus per natura. L'obra, que ens arriba en traducció de Pau Viciano, respon a la campanya de sensibilització dels governants empresa per dominics i franciscans davant la gravetat dels abusos comosos a les Índies. Fet i fet, la *Brevíssima*, com recorda l'historiador Miquel Barceló en el pròleg d'aquesta edició, és una exposició ordenada geogràficament i temporalment dels reiterats «estralls i perdicions» que els espanyols, enduts

per «la cobdícia i l'ambició», van cometre a Amèrica. Las Casas, a més, no tan sols reconeix l'especificitat cultural del món indígena, sinó que també denuncia l'alteració irreversible del seu ordre polític. Aquest és, vist amb ulls contemporanis, el seu llegat principal.

La prosa dolguda i desolada de Las Casas contrasta amb la fresca ironia amb què Voltaire relata el fantàstic viatge intergalàctic del gegant Micromégas, habitant del país de Sírius i *alter ego* de l'autor, i un fosc i obtús nan saturnià, paròdia de Bernard de Fontenelle, el secretari de l'Acadèmia Francesa enemistat amb Voltaire. És des de la pugna intel·lectual entre tots dos personatges, com adverteix Martí Domínguez en el pròleg que obre el volum, que cal contemplar aquest breu, però excel·lent relat. L'obra, publicada a Alemanya l'any 1752, relliga realitat i ficció a través d'una àgil narració tintada de comicitat i sàtira, en què les al·lusions intencionades a certs antagonistes de l'autor deixen pas a un joc literari ple d'analogies i reflexió. L'arribada dels dos viatgers a la Terra obre pas a destortades conjectures sobre els humans que permeten a Voltaire reflexionar,

prenent la veu del gegant Micromégas, sobre el caràcter i l'essència de la nostra espècie. Nogensmenys, darrera aquesta narració hi ha una aguda denúncia del fanatisme, un eloqüent al·legat contra la guerra i una convincent condemna dels prejudicis, des de sempre, malauradament, tan comuns entre els éssers humans. La traducció que ens ofereix Martí Domínguez recull fidelment la vitalitat expressiva de la prosa volteriana que ha fet d'aquesta història filosòfica un fascinant exemple de la literatura de la Il·lustració.

D'un altre caire és el llibre de Thomas De Quincey. La seva prosa és tan minuciosa com la de Las Casas, però transforma el realisme notarial amb què el dominic documenta la destrucció de les Índies en una fantasiosa retòrica a mig camí del periodisme, l'assaig i la ficció. D'altra banda, l'optimisme il·lustrat de Voltaire deixa pas en De Quincey a una ironia inquietant i transgressora que acaba provocant l'horror en el lector. *L'assassinat entès com una de les belles arts* exposa, amb una formalitat aparentment objectiva, una defensa de l'anàlisi estètica de l'assassinat. Aquest, explica l'autor, planteja un repte moral, però també se'l pot tractar «en relació amb el bon gust» i valorar-lo «tant per l'originalitat de la idea com per l'audàcia i la volada d'estil». Aquesta edició, traduïda i prologada per Albert Mestres, s'inicia amb dos articles publicats els anys 1827 i 1839, on De Quincey desplega les bases teòriques d'un «bell assassinat», i finalitza amb la grotesca crònica de tres famosos assassins comesos en el Londres de principis del segle XIX. Amb aquests textos, com subratlla Albert Mestres en el pròleg que encapçala el volum, De Quincey proclama la independència de l'art de tota contricció moral i, a través d'un joc literari aparentment innocent, subverteix la capacitat del llenguatge per formular la veritat.

Bartolomé de Las Casas
Brevíssima relació de la destrucció de les Índies
PUV, València, 2008
210 pàgs.

Voltaire
Micromégas. Una història filosòfica
PUV, València, 2008
64 pàgs.

Thomas De Quincey
L'assassinat entès com una de les belles arts
PUV, València, 208
170 pàgs.
